

УДК 615.1:339.13.021(477)

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.19.168>

М. О. ПЕТРОВСЬКИЙ, В. О. ЛЕБЕДИНЕЦЬ, О. С. РОМЕЛАШВІЛІ, В. В. КАСЬЯНЕНКО, Ю. І. ГУБІН
Національний фармацевтичний університет

АНАЛІЗ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АПТЕЧНОГО РИНКУ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК В УКРАЇНІ

Мета: визначення й оцінка поточного стану споживчого ринку дієтичних добавок, що реалізуються у вітчизняних аптечних закладах східного й центрального регіонів України, а також прогнозування перспектив його розвитку.

Матеріали та методи: як інформаційні матеріали були використані фахові наукові публікації, електронні бази статистичної інформації щотижневика «Аптека» за 2016-2018 рр., результати власних досліджень. Окрім цього, було проаналізовано дані продажів аптек (114 закладів) у м. Харкові та Харківській області, а також у Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Сумській, Донецькій, Одеській, Вінницькій, Житомирській та Кіровоградській областях у період з вересня 2018 р. по вересень 2019 р. Використовувалися такі методи, як маркетинговий аналіз, аналітичний, порівняльний, економіко-статистичний та метод узагальнення інформації.

Результати досліджень. Визначено основні проблеми, пов'язані з обігом дієтичних добавок на споживчому ринку України. Установлено частку дієтичних добавок у загальному асортименті продукції, що реалізується через аптечні заклади України (зокрема аптек, розташованих у центральному й східному регіонах країни). Визначено та проілюстровано сегментацію ринку дієтичних добавок за формами випуску, підприємствами-виробниками та призначенням. На основі аналізу статистичних даних зроблено прогноз щодо збільшення частки дієтичних добавок в «аптечному кошику» до 5-6 % у 2020-2021 рр. Зроблено припущення, що за умов збереження поточних тенденцій обсяг аптечного ринку дієтичних добавок в Україні у 2020 р. можна прогнозувати на рівні 5,2-5,5 млрд грн.

Висновки. Актуалізовано доцільність науково-практичних досліджень у напрямку формування й реалізації концепції забезпечення якості дієтичних добавок протягом їх життєвого циклу, зокрема шляхом стандартизації підходів до розробки складу й технології, досліджень властивостей, умов провадження виробничого процесу й методик контролю якості дієтичних добавок.

Ключові слова: дієтичні добавки; аптечний ринок; «аптечний кошик»; маркетингові дослідження; фармацевтичний ринок України.

M. O. PETROVSKYI, V. O. LEBEDYNETS, O. S. ROMELASHVILI, V. V. KASYANENKO, YU. I. GUBIN
National University of Pharmacy

THE ANALYSIS AND DETERMINATION OF THE DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE PHARMACEUTICAL MARKET OF DIETARY SUPPLEMENTS IN UKRAINE

Aim. To determine and evaluate the current state of the consumer market for dietary supplements sold in domestic pharmacies in the Eastern and Central regions of Ukraine, as well as forecast the prospects for its development.

Materials and methods. Professional scientific publications, electronic databases of statistical information of the weekly "Apteka" for 2016-2018, the results of the own research were used as informational materials. In addition, data on sales in 114 pharmacies were analyzed in Kharkiv and Kharkiv region, as well as in Kyiv, Poltava, Dnipropetrovsk, Sumy, Donetsk, Odesa, Vinnytsia, Zhytomyr and Kirovograd regions from September 2018 to September 2019. Such methods as marketing analysis, analytical, comparative, economic and statistical methods and method of generalization of information were used.

Results. The main problems related to the turnover of dietary supplements at the consumer market of Ukraine have been identified. The share of dietary supplements sold through pharmacies in Ukraine (in particular – pharmacies located in the Central and Eastern regions of the country) has been determined in the total range of products. The segmentation of the dietary supplement market by drug forms, manufacturing companies and indication has been identified and illustrated. Based on the analysis of statistic data a forecast to increase the share of dietary supplements in the "pharmacy basket" to 5-6% in 2020-2021 has been made. The assumption has been made that if current trends continue, the volume of the pharmacy market of dietary supplements in Ukraine in 2020 can be predicted at the level of UAH 5.2-5.5 billion.

Conclusions. The expediency of scientific and practical research in the direction of formation and implementation of the concept of quality assurance for dietary supplements during their life cycle, in particular by standardization of approaches to the development of the composition and technology, studies of properties, conditions of the production process and the quality control methods for dietary supplements, has been actualized.

Key words: dietary supplements; pharmacy market; "pharmacy basket"; marketing research; pharmaceutical market of Ukraine.

М. О. ПЕТРОВСКИЙ, В. А. ЛЕБЕДИНЕЦ, Е. С. РОМЕЛАШВИЛИ, В. В. КАСЬЯНЕНКО, Ю. И. ГУБИН
Национальный фармацевтический университет

АНАЛИЗ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ АПТЕЧНОГО РЫНКА ДИЕТИЧЕСКИХ ДОБАВОК В УКРАИНЕ

Цель: определение и оценка текущего состояния потребительского рынка диетических добавок, реализуемых в отечественных аптечных учреждениях восточного и центрального регионов Украины, а также прогнозирование перспектив его развития.

Материалы и методы: как информационные материалы были использованы профильные научные публикации, электронные базы статистической информации еженедельника «Аптека» за 2016-2018 гг., результаты собственных исследований. Кроме этого, были проанализированы данные по продажам 114 аптек в г. Харькове и Харьковской области, а также в Киевской, Полтавской, Днепропетровской, Сумской, Донецкой, Одесской, Винницкой, Житомирской и Кировоградской областях в период с сентября 2018 г. по сентябрь 2019 г. Использовались такие методы, как маркетинговый анализ, аналитический, сравнительный, экономико-статистический и метод обобщения информации.

Результаты исследований. Определены основные проблемы, связанные с оборотом диетических добавок на потребительском рынке Украины. Установлена доля диетических добавок в общем ассортименте реализуемой через аптечные заведения Украины (в частности через аптеки, расположенные в центральном и восточном регионах страны). Определена и проиллюстрирована сегментация рынка диетических добавок по формам выпуска, предприятиям-производителям и назначению. На основе анализа статистических данных сделан прогноз об увеличении доли диетических добавок в «аптечной корзине» до 5-6 % в 2020-2021 гг. Сделано предположение, что при сохранении текущих тенденций объем аптечного рынка диетических добавок в Украине в 2020 г. можно прогнозировать на уровне 5,2-5,5 млрд грн.

Выводы. Актуализирована целесообразность научно-практических исследований в направлении формирования и реализации концепции обеспечения качества диетических добавок в течение их жизненного цикла, в частности путем стандартизации подходов к разработке состава и технологии, исследований свойств, условий осуществления производственного процесса и методик контроля качества диетических добавок.

Ключевые слова: диетические добавки; аптечный рынок; «аптечная корзина»; маркетинговые исследования; фармацевтический рынок Украины.

Постанова проблеми. Збільшення попиту на дієтичні добавки (ДД) на ринку України та інших країн в останні 5-10 років викликало значний інтерес до цієї продукції у виробників і дистриб'юторів [1]. Вітчизняний ринок ДД розгалужений і має декілька основних каналів просування продукції: аптеки, супермаркети й інші заклади роздрібної торгівлі, прямі продажі, інтернет-продажі, мережевий маркетинг тощо. Саме цей факт ускладнює моніторинг обігу ДД, тому реальний стан національного ринку ДД оцінити й проаналізувати досить складно. Цим пояснюється те, що ринок ДД в Україні залишається на сьогоднішній день малодослідженим. Наразі отримати з одного джерела систематизовану інформацію про ДД, які виробляються та реалізуються на українському споживчому ринку, практично неможливо, що ускладнює процеси прогнозування потреб і очікувань споживачів, а головне – діяльність державних наглядових органів стосовно забезпечення якості й безпеки такої поширеної продукції з високими ризиками для здоров'я громадян.

Сьогодні в Україні існує низка інших важливих проблем щодо виробництва й обігу ДД.

Наприклад, відсутні необхідні законодавчі та нормативні вимоги до державного контролю обігу ДД, а також вимоги до процесів виробництва, контролю якості, забезпечення простежуваності тощо. Окрім того, відсутні вимоги до контролю постачальників сировини для ДД та їх аудитів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує велика кількість публікацій відносно проблем, пов'язаних з нормативним і законодавчим регулюванням обігу ДД [2], стандартизацією, методами контролю якості та дослідженнями ДД [3], а також їх просуванням на етапах реалізації та застосування [4].

Поряд з тим у доступних джерелах інформації можна відзначити недостатність висвітлення питань щодо забезпечення якості ДД на етапах розробки, виробництва й реалізації, а також досліджень, присвячених визначенню структури й асортименту ДД.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Стрімкий розвиток ринку ДД в Україні, як і в більшості інших країн, призвів до появи проблем, пов'язаних із державним регулюванням обігу ДД на всіх етапах їх життєвого циклу для забезпечення належної якості й безпеки цієї

продукції. У такій ситуації актуальним науково-практичним завданням є ретельний аналіз поточного стану національного аптечного ринку ДД.

У зв'язку з відсутністю достовірної інформації про обсяги реалізації ДД на вітчизняному споживчому ринку, а також через те, що, на відміну від ринку лікарських засобів, на сьогодні не ведеться загальний державний реєстр такої продукції, практично неможливо дослідити асортимент ДД та структуру їх продажу а ні за виробниками, а ні за призначенням, а ні за будь-якою іншою ознакою. Проблема ускладнюється ще й тим, що ДД реалізуються через різні ринкові канали, охопити увагою які досить складно чи майже неможливо.

Отже, аналіз структури вітчизняного ринку ДД є актуальним напрямом наукових досліджень і потребує поглибленого вивчення разом з іншими розробками, спрямованими на підвищення ефективності діяльності із забезпечення якості й безпеки дієтичних добавок.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження стало визначення й оцінка поточного стану споживчого ринку ДД, що реалізуються у вітчизняних аптечних закладах східного й центального регіонів України, а також прогнозування перспектив його розвитку.

Матеріали та методи. Як інформаційні матеріали використовували наукові публікації, електронні бази статистичної інформації щотижневика «Аптека» за 2016-2018 рр., результати власних досліджень. Окрім цього, були проаналізовані дані продажів аптек (114 закладів) у м. Харкові та Харківській області, а також у Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Сумській, Донецькій, Одеській, Вінницькій, Житомирській та Кіровоградській областях у період з вересня 2018 р. по вересень 2019 р. Використовувалися такі методи, як маркетинговий аналіз, аналітичний, порівняльний, економіко-статистичний та узагальнення інформації.

Викладення основного матеріалу дослідження. За визначенням Державної фармакопеї України 2.0 [5], дієтичні добавки – це вітамінні, вітамінно-мінеральні або трав'яні добавки окремо та/або комбіновані у формі таблеток, порошків тощо, які приймаються орально разом з їжею або додаються до

їжі в межах фізіологічних норм для додаткового, порівняно зі звичайним харчуванням, вживання цих речовин; дієтичні добавки також містять різні речовини або суміші речовин, зокрема протеїни, вуглеводи, амінокислоти, істивні масла та екстракти рослинних і тваринних матеріалів, живі мікроорганізми та/або їх метаболіти, що вважаються необхідними або корисними для харчування та загального здоров'я людини.

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 19, ст. 98, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2639-VIII від 06.12.2018, ВВР, 2019, № 7, ст. 41) надає дещо інше визначення ДД: це харчовий продукт, що споживається у невеликих визначених кількостях додатково до звичайного харчового раціону, який є концентрованим джерелом поживних речовин, зокрема білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин (цей перелік не є виключним), і виготовлений у вигляді таблеток, капсул, драже, порошків, рідин або в інших формах [6].

Аналіз системи збуту ДД в Україні дозволяє зробити висновок про те, що основними каналами їх збуту є аптечні заклади – 60 %, а структури мережевого маркетингу – 28 % [7].

Отже, згідно із законодавством України, ДД – це харчові продукти, але поряд з косметичними засобами і медичними виробами одним з основних каналів збуту такої продукції є аптечні продажі.

Незважаючи на наявність досить різних поглядів на доцільність застосування, дози, підходи до розробки й стандартизації, методи забезпечення безпеки тощо, дієтичні добавки залишаються однією з найпопулярніших споживчих категорій продуктів для підтримки належного стану здоров'я в усьому світі [2].

Так, обсяг світового ринку ДД, за різними даними, у 2018 р. оцінювався у суму від 108,4 до 132,8 млрд доларів США [8]. Для порівняння, за даними World Preview, обсяг світового фармацевтичного ринку у 2018 р. перевищив 1,2 трлн доларів США. За деякими оцінками, протягом наступних 5 років прогнозується збільшення ринку ДД на 6-7 % щорічно, тоді як зростання ринку лікарських засобів прогнозується на рівні 3-6 % [9].

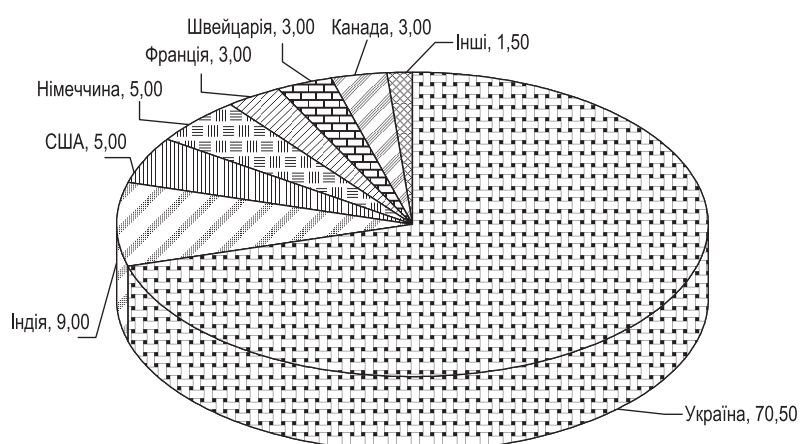

Рис. 1. Структура аптечних продажів дієтичних добавок українського і закордонного виробництва (за місцем виробництва) у натуральному вираженні за підсумками 2018 р.

Ринок ДД в Україні теж постійно зростає, причому навіть останнім часом, коли суттєво загострилася економіко-політична ситуація. Аптечний сегмент ДД також активно розширювався як в асортиментному відношенні, так і в обсягах продажів (табл. 1) [10].

За нашими підрахунками можна прогнозувати у 2020 р. збільшення рівня ДД у загальному обсязі аптечних продажів до 5,5-6 % млрд грн. Якщо взяти до уваги, що продаж усіх категорій товарів «аптечного кошика» у 2018 р. у гривневому вираженні становив приблизно 89 млрд грн, то обсяг аптечного ринку ДД в Україні у 2020 р. можна прогнозувати на рівні 5,2-5,5 млрд грн.

Серед основних іноземних виробників ДД, що присутні в аптечному асортименті України: Індія (9 %), Німеччина та США (по 5 %), Швейцарія, Франція та Канада (по 3 %). У незначній кількості присутні ДД таких країн-виробників, як Японія, Корея, Таїланд, Іспанія, Італія та країни Прибалтики (загалом 1,5 %) (рис. 1).

Аналіз підприємств-виробників ДД показав, що ними є як великі фармацевтичні компанії (АТ «Фармак», ПАТ ХФЗ «Червона Зірка», АТ «Київський вітамінний завод», ТОВ «ФК «Здоров'я», ТОВ «ІнтерХім», Корпорація «Артеріум», ПАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ»), так і невеликі приватні підприємства, що не виробляють фармацевтичну продукцію. Серед вітчизняних нефармацевтичних виробників ДД лідирують ТОВ «Даніка-Фарм», ПП «Дана, Я», «Нове життя», ТОВ «ЛекФарма «Адоніс», ТОВ «Фармаком», ТОВ «Еліт-Фарм».

Таблиця 1

РОЗРІБНІ ПРОДАЖІ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК У ГРОШОВОМУ І НАТУРАЛЬНОМУ ВИРАЖЕННЯХ СТАНОМ НА КІНЕЦЬ І КВАРТАЛУ 2016-2018 рр.

Рік	Обсяг аптечних продажів ДД	Частка ДД в «аптечному кошику», %
Грошовий вираз, млн грн		
2016	1077,4	3,9
2017	1572,7	4,6
2018	2104,1	5,0
Натуральний вираз, млн упаковок		
2016	21,9	2,9
2017	30,4	3,7
2018	34,3	4,0

Станом на жовтень 2019 р. нами було визначено загалом 117 вітчизняних підприємств, що виробляють ДД, причому асортимент їх продукції налічує близько 3200 торгових позицій. Серед них налічується 24 фармацевтичних підприємства, що виробляють також і лікарські засоби (табл. 2).

За результатами проведеного нами дослідження з'ясовано, що за формами випуску представлені в аптеках східного та центрального регіонів України ДД реалізуються у формі капсул – 45,4 %, таблеток – 34,1 %, саше – 3,9 %, льодяників – 3,7 %, сиропів – 3,5 %, крапель – 3,2 %, пастилок – 1,7 %, розчинів – 1,5 % і у незначному обсязі в інших формах.

Також нами проведено аналіз регіонального ринку ДД відповідно до класифікатора

ДД, наведеного в он-лайн довіднику «Компендіум. Лікарські засоби» [11]. Так, з'ясовано, що на досліджуваному ринку представлені всі наявні у класифікаторі групи ДД. Найбільшою є група тих ДД, що впливають переважно на процеси тканинного обміну – 31,16 %. Друге місце посідає група ДД, що підтримують функції органів травлення – 15,07 %. Третє місце належить групі ДД, що впливають на функції ЦНС – 7,22 % (рис. 3).

Найменше за кількістю представлені групи ДД, що є джерелами речовин антиоксидантної дії та впливають на енергетичний обмін – 1,64 %; ДД комплексної дії – 0,7 %; ДД, що впливають на лактацію – 0,37 %.

У табл. 3 наведено топ-5 торгових найменувань ДД за обсягом продажів в досліджених аптечних закладах (09.2018-09.2019 рр. у вартісному вираженні).

Заслужує на увагу той факт, що деякі ДД, які увійшли до п'ятірки лідерів продажів, раніше мали статус лікарського засобу (наприклад, «Лактіале», «Вітамін С», «Супрадин», «Гематоген»).

У табл. 4 наведено ТОП-10 лідерів продажів незалежно від групи ДД за обсягом реалізації (09.2018-09.2019 рр.) в аптеках у вартісному вираженні.

Як видно з табл. 4, серед лідерів продажів налічується 4 ДД вітчизняного і 6 зарубіжного

Таблиця 2

ПЕРЕЛІК ВІТЧИЗНЯНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ВИРОБЛЯЮТЬ ДД

Назва підприємства	Кількість найменувань продукції
ТОВ НВФК «ЕЙМ»	43
ПРАТ «Ліктрави»	36
ТОВ «Фіто-фабрика»	34
ТОВ «Віола»	25
ПАТ ХФЗ «Червона Зірка»	21
ПАТ «Лубнифарм»	20
ТОВ «Фарма Старт»	18
ТОВ «Астрафарм»	18
ТОВ «ОмніФарма Київ»	15
ТОВ «Нутрімед»	14
ТОВ «ФЗ «Біофарма»	12
ТОВ «ІнтерХім»	11
АТ «Київський вітамінний завод»	10
ТОВ «ФК «Здоров'я»	10
Корпорація «Артеріум»	9
ФФ «ФарКоС»	9
АТ «Фармак»	8
ТОВ «Валартін Фарма»	6
ТОВ ВДК «Pharma Plus Ukraine»	6
ПАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ»	5
ТОВ «Юніфарм, Інк.»	5
ТОВ «Натур+»	3
ПрАТ «Креома-Фарм»	3
ПАТ «Вітаміни»	1

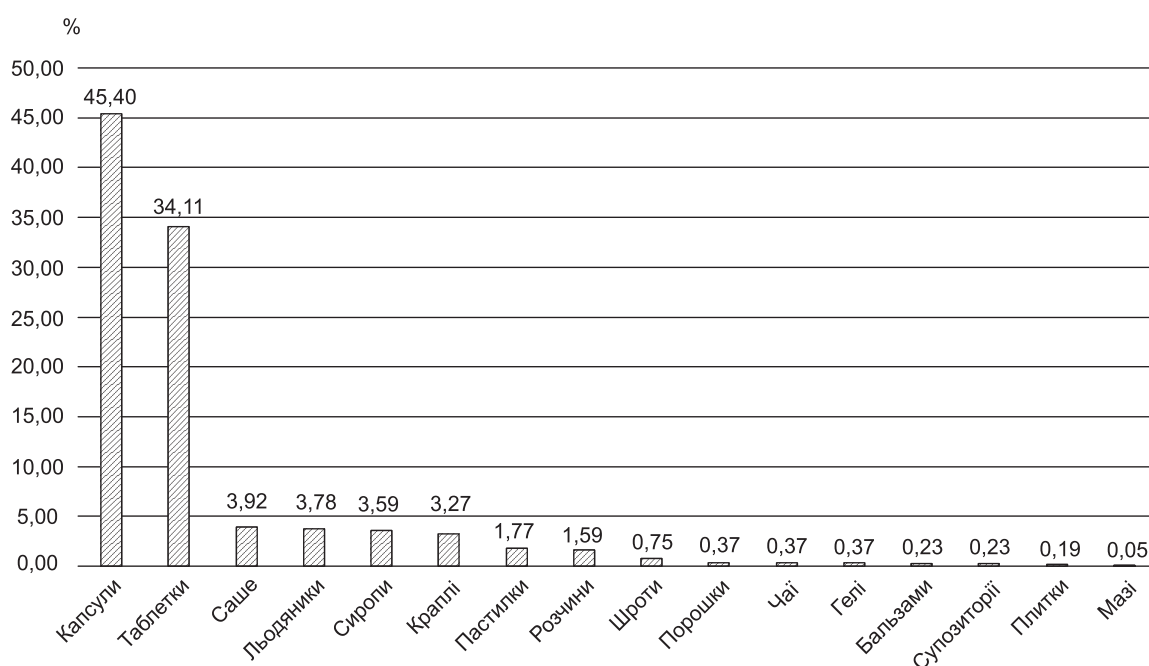

Рис. 2. Сегментація ДД за формами випуску, що реалізовані в аптеках

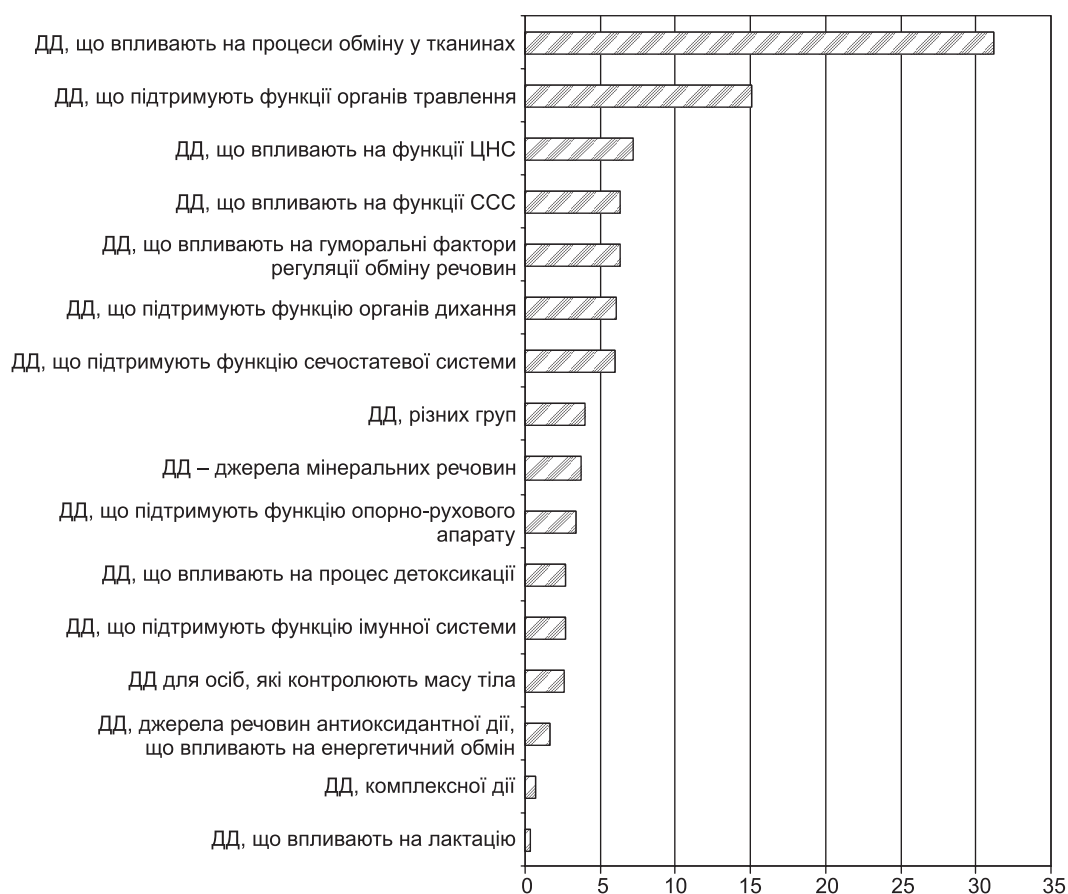

Рис. 3. Сегментація дієтичних добавок за класифікатором довідника «Компендіум. Лікарські засоби»

Таблиця 3

**ДІЄТИЧНІ ДОБАВКИ, ЩО Є ЛІДЕРАМИ ПРОДАЖІВ 09.2018-09.2019 рр.
У ДОСЛІДЖЕНИХ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ СХІДНОГО І ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНІВ УКРАЇНИ
(У ВАРТІСНОМУ ВИРАЖЕННІ)**

Місце у рейтингу	Класифікаційна група за довідником «Компендіум»	Торгова назва, фірма виробник
1	Дієтичні добавки до їжі, що підтримують функції органів травлення	Лактіале (Фармак)
		Бетаргін (Pharmatis)
		БіоГая ПроТектіс (Farmasierra Manufacturing S.L.)
		Гепаргін (Фармак)
		Йогурт Канадський (Астрафарм)
2	Дієтичні добавки до їжі, що впливають переважно на процеси тканинного обміну	Віта-Супрадин Актив (Bayer)
		Гематоген (Натур+)
		Віта-Супрадин Ведмежуйки (Bayer)
		Декристал D3 (Hübner Naturarzneimittel GmbH)
		Вітамін С (Краса і Здоров'я)
3	Дієтичні добавки до їжі, що є джерелом мінеральних речовин	Альфа-біселен (Zandra Lifesciences)
		Йосен (Омніфарма Київ)
		Панцикор (Про-фарма)
		Цитра-кальцемін (Bayer)
		Цефоселен чистий (WGS)

Таблиця 4

СКЛАД ТОП-10 ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК, ЩО Є АБСОЛЮТНИМИ ЛІДЕРАМИ АПТЕЧНИХ ПРОДАЖІВ У ВАРТІСНОМУ ВИРАЖЕННІ (В АПТЕКАХ, ЩО БРАЛИ УЧАСТЬ У ДОСЛІДЖЕННІ)

№ за класифікацією «Компендіум»	Торгове найменування, фірма виробник	Місце в рейтингу продажів
2	Віта-Супрадин Актив (Bayer)	1
14	Атоксил гель (Орисил-Фарм)	2
8	Лактіалє (Фармак)	3
2	Гематоген Натур+ (Натур+)	4
8	Бетаргін (Pharmatis)	5
2	Фемібіон Наталкер II (Dr. Reddy's Laboratories Ltd)	6
7	Вітатон льодяники (Newtone Pharma Limited)	7
8	Мамалак (Ворвартс Фарма)	8
8	БіоГая ПроТектіс (Farmasierra Manufacturing S.L.)	9
10	Пробіз феміна (Organosyn Life Sciences)	10

Таблиця 5

ПОРІВНЯННЯ ДЕЯКИХ ТОРГОВИХ НАЗВ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК ТА ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Дієтичні добавки	Лікарські засоби
Гліцин комплекс	Гліцин
Вугілля активоване з каоліном	Вугілля активоване
Валеріана мікс	Валеріана
Антистрес	Антистрес Лабофарм
Хондрітин з глюкозаміном	Хондрітин
Глюкозамін	Глюкозамін Оріон
Оптикс форте	Оптикс
Еротон лав	Еротон
Сенадексин плюс	Сенадексин-форте

виробництва. Така сама ситуація спостерігається і відносно всього сегменту ДД на ринку аптечних продажів (64 % ДД зарубіжного і 36% вітчизняного виробництва в асортименті досліджених аптек).

У рейтингу виробників, що лідирують на аптечному ринку України за вартісними обсягами продажів, можна визначити компанію «Bayer» з лінійкою вітамінних комплексів «Супрадин» загальнозміцнювальної дії. На другому місці в рейтингу – бренд «Solgar», на третьому – «Doppelherz», на четвертому – ПАТ «Фармак», на п'ятому – компанія «Takeda».

Аналізуючи аптечний асортимент ДД, ми звернули увагу на негативний факт застосування для ДД назв, схожих із торговими найменуваннями широковідомих лікарських засобів (табл. 5).

Деякі виробники ДД позиціонують свою продукцію так, щоб вона сприймалась споживачами як лікарські засоби, що має

потенційні негативні наслідки, оскільки це створює хибні уявлення про лікувальні властивості такої продукції і про можливість замінити дієтичною добавкою лікарський засіб. Цей факт дуже важливий і через те, що деякі лікарські засоби дійсно перейшли до групи ДД, змінивши статус. Зокрема, це стосується широкого асортименту вітамінів і вітамінно-мінеральних комплексів, трав'яних чаїв, настойок тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження дозволили визначити структуру продажів ДД у Східному та Центральному регіонах України через аптечні мережі і визначити їх частку в асортименті продукції «аптечного кошика».

До основних чинників, що впливають на постійне розширення асортименту аптек за рахунок дієтичних добавок можна віднести зростання попиту населення, призначення лікарями, широку рекламу, відносно

невеликий рівень конкуренції, відсутність обмежень у торговій націнці тощо [2, 4].

Ці чинники є вагомими як для аптечних закладів, так і для виробників, для яких розробка, виробництво й реалізація такої продукції є набагато більш привабливими порівняно з лікарськими засобами.

Аналіз споживчого ринку показав, що серед ДД, які реалізовані в досліджених аптечних закладах, найбільші обсяги продажів припадають на засоби для підтримки функцій органів травлення, загальнооздоровчі засоби та ті, що є джерелом мінеральних речовин.

У ході дослідження визначено лідерів продажів ДД за торговими найменуваннями та їх виробниками. Багато з найбільш популярних ДД раніше мали статус лікарських засобів. Також було виявлено той факт, що деякі ДД мають назву, ідентичну

або дуже схожу на торгову назву лікарського засобу, що збільшує ризики неправильного застосування таких засобів.

Зважаючи на значне поширення ДД на вітчизняному ринку, а також на їх потенційний вплив на організм людини й одночасно недостатнє державне регулювання ринку цієї продукції, ми вважаємо за потрібне розширити дослідження у напрямку формування концепції забезпечення якості ДД протягом їх життєвого циклу, а саме: на законодавчому рівні ввести вимоги до складу і специфікацій на продукцію та сировину, запровадити вимоги до виробничих процесів і стандартизованих методик контролю якості ДД, створити дієву систему державного моніторингу ринку ДД для унеможливлення потрапляння до споживачів неякісної продукції.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Болотіна, І. М. Гармонізація обігу та виробництва дієтичних добавок в Україні у відповідності з вимогами [Електронний ресурс] / І. М. Болотіна // Підвищення ефективності діяльності підприємств харчової та переробної галузей АПК : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф., 21-22 листоп. 2013 р. – К. : НУХТ, 2013. – Режим доступу: http://library.nuft.edu.ua/inform/2013_Pidvyshchennya_efektyvnosti_diyalnosti_pidpruyemstv.pdf (дата звернення: 01.11.2019).
2. Касьяненко, В. В. Аналіз нормативної бази в сфері якості харчових добавок / В. В. Касьяненко, Ю. І. Губін // Управління якістю в фармації : матеріали ХІІІ наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 17 трав. 2019 р. – Х. : НФаУ, 2019. – С. 58-61.
3. Останіна, Н. В. Створення додаткового розділу «Дієтичні добавки» Державної Фармакопеї України – шлях до забезпечення населення України якісною продукцією / Н. В. Останіна, О. М. Кузнецова // Фармацевтичний журнал. – 2013. – № 1. – С. 16-20.
4. Немченко, А. С. Дослідження проблеми застосування біологічно активних добавок в Україні / А. С. Немченко, В. І. Міщенко // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2009. – № 1. – С. 71-76.
5. Державна фармакопея України / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». – 2-е вид. – Х. : ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2015. – Т. 1. – 723 с.
6. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів [Електронний ресурс] : закон України від 23.12.1997, № 771/97-ВР (з подальшими змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.11.2019).
7. Морщагіна, Н. С. Асортимент аптечних закладів як предмет господарсько-правової регламентації / Н. С. Морщагіна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2012. – № 1 (8). – С. 209-216.
8. Dietary Supplements Market [Internet]. – Available at: <https://www.grandviewresearch.com/press-release/global-dietary-supplements-market> (Accessed: 01.11.2019).
9. World Preview 2019, Outlook to 2024 [Internet]. – Available at: https://info.evaluate.com/rs/607-YGS-364/images/EvaluatePharma_World_Preview_2019.pdf (Accessed: 01.11.2019).
10. Аптечний ринок України за підсумками І кв. 2018 р.: Helicopter View [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/464478> (дата звернення: 01.11.2019).
11. Компендіум on line [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.compendium.com.ua/> (дата звернення: 01.11.2019).

References

1. Bolotina, I. M. (2013). Proceeding from Pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpryemstv kharchovoi ta pererobnoi haluzei APK : *materialy II Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (21-22 lystopada 2013r.)*. Kiev: NUHT. Available at: http://library.nuft.edu.ua/inform/2013_Pidvyshchennya_efektyvnosti_diyalnosti_pidpryemstv.pdf (Accessed: 01.11.2019).
2. Kasianenko, V. V., Gubin, Yu. I. (2019). Proceeding from Upravlinnia yakistiu v farmatsii: *materialy X nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastyu. (17 travnia 2019 r.)* (pp. 58-61). Kharkiv: NFaU.
3. Ostanina, N. V., Kuznetsova, O. M. (2013). *Farmatsevtichnyi zhurnal*, 1, 16-20.
4. Nemchenko, A. S., Mischenko, V. I. (2013). *Upravlinnya, ekonomika ta zabezpechennya yakosti v farmatsiyi*, 1, 71-76.
5. DP "Ukrainskyi naukovyi farmakopeinyi tsentr yakosti likarskykh zasobiv". (2015). *Derzhavna Farmakopeia Ukrainy* (2nd ed.) (Vol. 1). Kharkiv, 723.
6. Pro osnovni printsipi ta vimohi do bezpechnosti ta yakosti harchovih produktiv: Zakon Ukrainy vid 23.12.1997, No. 771/97-VR (z podalshimi zminami ta dopovnenniyami). *zakon2.rada.gov.ua*. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97-vr> (Accessed: 01.11.2019).
7. Morshchahina, N. S. (2012). *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*, 1 (8), 209-216.
8. *Dietary Supplements Market*. Available at: <https://www.grandviewresearch.com/press-release/global-dietary-supplements-market> (Accessed: 01.11.2019)
9. *World Preview 2019, Outlook to 2024*. Available at: https://info.evaluate.com/rs/607-YGS-364/images/EvaluatePharma_World_Preview_2019.pdf (Accessed: 01.11.2019)
10. *Aptechnyi rynek Ukrainy za pidsumkamy I kv. 2018: Helicopter View*. (2018). Available at: <https://www.apteka.ua/article/464478> (Accessed: 01.11.2019).
11. *Kompendium on line*. Available at: <http://www.compendium.com.ua/> (Accessed: 01.11.2019).

Відомості про авторів:

Петровський М. О., аспірант кафедри управління якістю, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0002-3282-3787>). E-mail: mixazippo@gmail.com

Лебединець В. О., доктор фармацевтичних наук, завідувач кафедри управління якістю, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0003-1676-0592>). E-mail: v.o.lebedynets@gmail.com

Ромелашвілі О. С., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри управління якістю, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0002-7372-6406>). E-mail: osromelashvili@gmail.com

Касьяненко В. В., аспірант кафедри управління якістю, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0001-6763-4903>). E-mail: shampynelas@gmail.com

Губін Ю. І., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри управління якістю, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0001-7931-9871>). E-mail: x123@ua.fm

Information about authors:

Petrovskiy M. O., post-graduate student of the Department of Quality Management, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0002-3282-3787>). E-mail: mixazippo@gmail.com

Lebedynets V. O., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), head of the Department of Quality Management, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0003-1676-0592>). E-mail: v.o.lebedynets@gmail.com

Romelashvili O. S., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor of the Department of Quality Management, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0002-7372-6406>). E-mail: osromelashvili@gmail.com

Kasyanenko V. V., post-graduate student of the Department of Quality Management, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0001-6763-4903>). E-mail: shampynelas@gmail.com

Gubin Yu. I., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor of the Department of Quality Management, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0001-7931-9871>). E-mail: x123@ua.fm

Сведения об авторах:

Петровский М. О., аспирант кафедры управления качеством, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0002-3282-3787>). E-mail: mixazippo@gmail.com

Лебединец В. А., доктор фармацевтических наук, заведующий кафедрой управления качеством, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0003-1676-0592>). E-mail: v.o.lebedynets@gmail.com

Ромелашвили Е. С., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры управления качеством, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0002-7372-6406>). E-mail: osromelashvili@gmail.com

Касьяненко В. В., аспирант кафедры управления качеством, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0001-6763-4903>). E-mail: shampynelas@gmail.com

Губин Ю. И., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры управления качеством, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0001-7931-9871>). E-mail: x123@ua.fm

Надійшла до редакції 25.09.2019 р.